

Vrijwillige zorg of onvrijwillige zorg

VERSIE 1.1 GERICARE MEI 2019

Maatregelen die onder de wet BOPZ als vrijheidsbeperking worden gezien, kunnen in de praktijk juist als comfort- of veiligheidsmaatregelen fungeren. Het gaat dan over maatregelen (ondersteunende Domotica) die dienen als ondersteuning, ter begeleiding en/of als een veiligheidsmaatregel voor de cliënt.

Onder de Wet Zorg en Dwang kunnen met instemming en /of indien hiertegen geen verzet is van de cliënt of zijn vertegenwoordiger maatregelen en ondersteunende Domotica worden ingezet; in dat geval is dus geen sprake van vrijheidsbeperking of van onvrijwillige zorg.

Een maatregel is **niet vrijheidsbeperkend** als:

- de cliënt zelf de toepassing kan verwijderen of opheffen.

Een maatregel **wordt altijd gezien als onvrijwillige zorg en vrijheidsbeperkend** als:

- de cliënt zich tegen de (zorg)maatregel verzet
- indien met de toepassing van dit middel / maatregelen een beperking van de bewegingsvrijheid van de cliënt wordt beoogd (art. 2.2 Wet Zorg en Dwang) (ook bij "toestemming" van (de wilsonbekwame) cliënt en vertegenwoordiger
- gebruik van psychofarmaca die buiten de richtlijn vallen (art. 2.2 Wet Zorg en Dwang)

Monitoren en evalueren van de inzet van maatregelen

In de overgang van BOPZ naar de Wet Zorg en Dwang dienen alle ingezette maatregelen te worden beschreven in het zorgplan bij de zorgafspraken.

In multidisciplinair (ZAP) overleg wordt de inzet van ondersteunende Domotica, maatregelen en de inzet van psychofarmaca besproken en gemonitord; indien er sprake is van valgevaar worden andere disciplines hierbij uitgenodigd.

De onvrijwillige zorg valt nu nog onder de BOPZ en wordt ook vastgelegd in "Ysis" (als VBM) , hierop vindt conform de geldende afspraak maandelijks evaluatie plaats, daarnaast evaluatie in het MDO

Na aanpassing van het dossier, aan de WZD, wordt dit op passende wijzen als onvrijwillige zorg geregistreerd.

VBM-SCORE	TYPE MAATREGEL	<u>VRIJWILLIGE ZORG (VZ)</u> (WGBO)	<u>ONVRIJWILLIGE ZORG (OVZ)</u> Wet Zorg en Dwang (WET BOPZ VBM)
0	Bedbeugel (papagaai)	Ingezet als optrekhelp om gemakkelijker uit bed te komen	
0	Heupbeschermer	Beschermend effect	Let op: indien deze beperkend is voor de cliënt bv. bij toiletbezoek dan niet inzetten.
0	Valmat	Beschermend effect	(bij verzet hiertegen is het

VBM-SCORE	TYPE MAATREGEL	<u>VRIJWILLIGE ZORG (VZ)</u> (WGBO)	<u>ONVRIJWILLIGE ZORG (OVZ)</u> Wet Zorg en Dwang (WET BOPZ VBM)
			OVZ)
1	Ballendecken	Ingezet met de intentie van comfort (dementiedekbed tot maximaal 4 kg)	De cliënt kan de deken niet zelf verwijderen; een deken gevuld met plastic ballen van 7 kg – inzet van deze kritisch overwegen. (beperkend tav. bewegingsvrijheid)
1	Belmat	Ingezet als ondersteunende Domotica tbv: ter begeleiding, comfort of veiligheid en de cliënt niet in zijn bewegingsvrijheid beperkt	Ingezet met de interventie van beperken van de bewegingsvrijheid ; ingezet ter controle van bewegingen en waarbij na melding een interventie volgt om de cliënt tegen diens wil op de eigen plaats te houden
1	- Bewegingsmelder - Optische sensoren - Opsta alarmering in stoel	Ingezet als ondersteunende Domotica ter begeleiding, ter comfort of veiligheid en de cliënt niet in zijn bewegingsvrijheid beperkt	Ingezet met de interventie van beperken van de bewegingsvrijheid ; ingezet ter controle (van bewegingen) en waarbij na melding een interventie volgt om de cliënt tegen diens wil op de eigen plaats te houden. (En bij elk verzet van cliënt / vertegenwoordiger tegen de inzet ook OVZ)
1	Extra laag bed	Indien het de bewegingsvrijheid van de cliënt niet beperkt (afhankelijk v. d. ingestelde hoogte en lengte van de cliënt)	Ingezet om te voorkomen (of vertragen) dat de cliënt zelfstandig opstaat uit bed. (dus beperking bewegingsvrijheid)
1	Verlaten kamer melding	Ingezet als ondersteunende Domotica : ter begeleiding, ter comfort of veiligheid en de cliënt niet in zijn bewegingsvrijheid beperkt.	Ingezet met de interventie van beperken van de bewegingsvrijheid ; ingezet ter controle van bewegingen en aanwezigheid waarbij na melding een interventie volgt om de cliënt tegen diens wil op de eigen plaats te houden.
2	Akoestische bewaking	Ingezet als ondersteunende technologie, om een zorgvraag te detecteren en hierover te communiceren.	Ingezet om de tegen diens wil bewegingsvrijheid te beperken bij detectie van geluid.

VBM-SCORE	TYPE MAATREGEL	<u>VRIJWILLIGE ZORG (VZ)</u> (WGBO)	<u>ONVRIJWILLIGE ZORG (OVZ)</u> Wet Zorg en Dwang (WET BOPZ VBM)
2	Ballenstoel	Ingezet voor het creëren van een goede prettige zithouding, waarbij de cliënt zelf kan opstaan.	Ingezet ter belemmering van het opstaan tegen diens wil (bijv. bij valrisico, loopdrang enz.).
2	Elektronische sigaret	Ingezet op vraag of met toestemming van de cliënt.	Ingezet als vervanging van tabak en tegen de zin van de cliënt.
2	GPS	Ondersteunende technologie: ingezet voor vrijheidsverruiming en waarbij na melding gemonitord wordt of de veiligheid in het geding is. Passende begeleiding wordt dan ingezet, maar niet met het doel de bewegingsvrijheid in te perken.	Wanneer de cliënt zich er tegen verzet of waarbij na melding een interventie op bewegingsvrijheid - tegen de wil van de cliënt - wordt ingezet.
2	Timer, bijv. op kookplaat of tv	Ondersteunende technologie als deze wordt ingezet met toestemming van de cliënt.	wanneer de cliënt zich er tegen verzet
3	Armspalk	Ingezet voor lokale behandeling van de arm, zonder primair doel om de bewegingsvrijheid te beperken.	Ingezet tegen diens wil om de bewegingsvrijheid van de arm te beperken (bijv. bij een infuus).
3	Camera	Indien gekoppeld aan een bewegingssensor, met het doel passende begeleiding te bieden dan is er sprake van ondersteunende Domotica (bijv. de slimme optische scan SOS) beelden bij voorkeur 'geblurd'	Bij verzet / geen toestemming cliënt of -vertegenwoordiger en met name in alle gevallen waarbij beelden <u>continue</u> bekeken / opgenomen (vastgelegd) worden. (Dit is een zeer privacy gevoelige maatregel. Geadviseerd wordt deze niet of zeer terughoudend en dan alleen tijdelijk en met diagnostisch doel (bijv. bij epilepsie) in te zetten
3	Dwaaldetectie Leef- of loopcirkels	Ingezet als ondersteunende Domotica voor vrijheidsverruiming en waarbij na melding gemonitord wordt of de veiligheid in het geding is. Passende begeleiding wordt dan ingezet, maar niet met als doel	Onvrijwillige zorg: wanneer de cliënt zich er tegen verzet en waarbij na melding een interventie op bewegingsvrijheid wordt ingezet.

VBM-SCORE	TYPE MAATREGEL	<u>VRIJWILLIGE ZORG (VZ)</u> (WGBO)	<u>ONVRIJWILLIGE ZORG (OVZ)</u> Wet Zorg en Dwang (WET BOPZ VBM)
		de bewegingsvrijheid in te perken.	
	Dichte deur van Locatie of afdeling		Discussie punt In principe insluiting dus OVZ, (nu art 60 externe rechts positie) Volgen stappenplan meerwaarde ??
3	Krabhandschoenen	Ingezet met toestemming van de cliënt (cliënt is wilsbekwaam)	Ingezet tegen de wil van de cliënt (bijv. door gebruikt slot)
3	Rolkussen / bedwig	Ingezet om een betere lighouding te krijgen	Ingezet tegen de wil van de cliënt om te voorkomen dat de cliënt uit bed gaat (beperking bewegingsvrijheid)
4	Bedbox/ tentbed	Alleen wanneer de cliënt <u>volledig</u> immobiel is, en de maatregel alleen is bedoeld om een val uit bed te voorkomen, dan is er sprake van een veiligheidsmaatregel. NB de cliënt is volledig immobiel en wordt dus nergens in beperkt (dit is een 'goed' alternatief voor bv. een band in bed of hoge bedhekken)	In bijna alle situaties is dit OVZ. (uitzondering zie links)
4	Bedhekken omhoog	Alleen indien de cliënt volledig immobiel is dan is er <u>geen</u> sprake van beperking van bewegingsvrijheid. en dus is er sprake van vrijwillige zorg Aandachtspunt: Beoordelen inzet van alternatief zoals halve bedhek / bed beugel	Wanneer beperking bewegingsvrijheid het gevolg is dan is het OVZ.
4	Beschermhelm	Als de cliënt de helm wel zelf kan verwijderen. (bv bij valgevaar tgv epilepsie)	Als de cliënt zelf de helm niet kan verwijderen. Bv ingezet bij automutilatie of bij verzet.
4	Gordel	Ingezet als algemene veiligheidsmaatregel (bv bij wandelen) ingezet ter houdingscorrectie bijv. de ziekte van Huntington, waarmee cliënt akkoord is; of ter voorkoming van onder uitzakken in trippelstoel, bij cliënt die niet	Ingezet tegen de wil van de cliënt om te voorkomen dat een cliënt zelf op gaat staan (bv valrisico) en de cliënt deze niet zelf kan openen.

VBM-SCORE	TYPE MAATREGEL	VRIJWILLIGE ZORG (VZ) (WGBO)	ONVRIJWILLIGE ZORG (OVZ) Wet Zorg en Dwang (WET BOPZ VBM)
		kan ontstaan/ lopen.	
4	- Kantelstoel / - Diepe stoel	Ingezet voor comfort (bv middagrust) of voor decubituspreventie / behandeling. Inzet bij een immobiele cliënt die niet in zijn bewegingsvrijheid wordt beperkt.	Ingezet - tegen de wil van de cliënt - om te voorkomen dat een cliënt zelf op gaat staan (bv valrisico) en dus beperkend ten aanzien van bewegingsvrijheid.
4	Psychofarmaca (als VBM)	Medicatie die volgens de <u>professionele richtlijnen</u> voor behandeling wordt voorgeschreven	Niet volgens de professionele richtlijn ingezet. Dan per definitie onvrijwillige zorg (ook als er geen verzet is)
4	Romper/hansop	-	In alle gevallen OVZ
4	Tafelblad	Alleen indien de cliënt volledig immobiel is dan is er <u>geen</u> sprake van beperking van bewegingsvrijheid en dus is er sprake van vrijwillige zorg Ingezet als hulpmiddel voor de cliënt. Bij voorkeur Veelal weg-klapbaar of een half blad	Ingezet (tegen de wil van de cliënt) om te voorkomen dat een cliënt zelf op gaat staan (bv valrisico) Ook bij akkoord is dit OVZ (beperkend t.a.v. bewegingsvrijheid)
Overig	Kastdeur op de kamer van de cliënt op slot	Ingezet ter bescherming tegen andere ronddwalende cliënten (cliënt heeft zelf toegang of kan deze ten alle tijde vragen)	Ingezet om de vrijheid te beperken om in de kast te kunnen
	Kamerdeur van de cliënt op slot	Als de cliënt deze zelf kan openen of (direct) kan laten openen	Ingezet om de cliënt te belemmeren zijn eigen kamer in te gaan. Of ingezet ter beperking van bewegingsvrijheid (insluiting)
	Toediening van fijnge maakte medicatie	Toegediend als gevolg van een slikprobleem of om een andere reden waarbij tijdens de toediening wordt vermeld dat het medicatie betreft	Verborgen toediening: ingezet zonder de cliënt te informeren dat er sprake is van medicatie, omdat er sprake is van <u>verzet</u> tegen de inname.
	Beperken sociale vrijheid, zoals het gebruik van telefoon, Social media, PC, enz.	Indien in overleg met de cliënt, en cliëntvertegenwoordiger. (cliënt wilsbekwaam t.a.v. dit item)	Onvrijwillige zorg indien de cliënt zich verzet tegen de maatregel.
	Voordeur op slot		Is (meestal) een beperking bewegingsvrijheid, dus per definitie onvrijwillige zorg (ook

VBM-SCORE	TYPE MAATREGEL	<u>VRIJWILLIGE ZORG (VZ)</u> (WGBO)	<u>ONVRIJWILLIGE ZORG (OVZ)</u> Wet Zorg en Dwang (WET BOPZ VBM)
			bij toestemming / geen verzet) Maatschappelijke discussie afwachten of dit onder de WZD geregistreerd moet worden. Of dat dit onder de art 21 bepaling gaat vallen
	Pre medicatie: Anxiolytica of pijnstillers voor tandartsbezoek enz.	Vrijwillige zorg als deze wordt voorgeschreven volgens de richtlijn (professionele norm)	Als hiertegen verzet is dan is er sprake van onvrijwillige zorg
	WETTEKST		
	Art. 2.2 Wettekst WZD: "Psychofarmaca niet volgens de richtlijn"	Client wilsbekwaam ter zake dan toch wgbo zorg ? Discussie punt !	Altijd onvrijwillige zorg ook bij toestemming van de vertegenwoordiger en <u>geen</u> verzet van de wilsonbekwame cliënt
	Art. 2.2 Wettekst WZD: "het beperken bewegingsvrijheid"	Client wilsbekwaam ter zake dan toch wgbo zorg ? Discussie punt ! Bv bedhek op eigen verzoek	Altijd onvrijwillige zorg ook bij toestemming van de vertegenwoordiger en <u>geen</u> verzet van de wilsonbekwame cliënt
	Art. 2.2 Wettekst WZD: "het <i>Insluiten vd cliënt</i> "	Client wilsbekwaam ter zake dan toch wgbo zorg ? Discussie punt ! (iha noodzaak insluiting = cliënt wils onbekwaam)	Altijd onvrijwillige zorg ook bij toestemming van de vertegenwoordiger en <u>geen</u> verzet van de wilsonbekwame cliënt

Bronnen

Deze tekst is gebaseerd op de oorspronkelijke versie en beschikbaar gesteld via De Riethorst-Stromenland (A. Clocquet, Specialist Ouderengeneeskunde en BOPZ arts).

Aanpassingen en aanvullingen op grond van:

- het stroomschema VBM en WZD (A. de Kinkelder, GeriCare);
- de (concept) samenvatting wettekst WZD: Wet Zorg en Dwang Basisdocument (door V. Borst, BOPZ arts en A de Kinkelder, BOPZ arts, beide GeriCare en M. Huijts, adviseur BOPZ);
- de tekst 'Best practice BOPZ 2017' (GeriCare);
- Beleid Camera toezicht (A. de Kinkelder / SenL zorg; versie 2018).
- Overleg BOPZ cie Thebe